

Міністерство освіти і науки України
Державний педагогічний університет
Факультет мистецтв

Кафедра методики музичного виховання,
співу та хорового диригування

**ПИТАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ
ДО МАЙБУТНЬОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Збірник наукових та науково-методичних праць

Кривий Ріг – 2009

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗАКЛАСНОЇ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Мартьянова Г. М.

доцент

Педагогічна думка підкреслює, що залучення до самодіяльної творчості існує не як самоціль, а як засіб виховання, що впливає на емоції, формує естетичні смаки, а згодом на стосунки до товаришів, до оточуючого середовища.

Спираючись на положення Концепції національного виховання [2], впроваджуючи нові підходи, виховні системи, форми і методи виховання, які відповідали б потребам розвитку особистості, сприяли розкриттю її талантів, духовно-емоційних, розумових і фізичних здібностей [1], досліджуємо творчий самодіяльний колектив як складовий елемент розгалуженої системи виховання ліцеїстів.

Розглядаючи творчий самодіяльний колектив як мікросоціальне явище, в його розвитку і діяльності простежуються важливі функції – соціально-педагогічна і художньо-педагогічна, які у свою чергу утворюються більш вузькими і конкретними підфункціями.

Соціально-педагогічна функція зумовлена потребою всебічного розвитку особистості учасника самодіяльного творчого колективу, тобто соціально зрілої, духовно багатой, естетично розвинутої людини.

Комунікативна інтегративна функція зумовлена потребою особистості у спілкуванні і об'єднанні у ті чи інші творчі колективи для реалізації своїх творчих уподобань.

Складовим елементом соціально-педагогічної функції також є соціалізація особистості кожного учасника колективу, що своєю діяльністю засвоює соціальний досвід. Як зазначав Г. С. Костюк – «дитина розвивається як особистість, вступаючи у суспільне середовище, у культуру суспільства, у систему суспільних відносин, а спрямовується цей процес навчанням і вихованням у його різних формах» [3, с. 111].

Художньо-творча функція зумовлена специфікою творчого колективу, об'єднання і вона є провідною самодіяльного угруповання, що спрямовує формування художньо-естетичних цінностей, смаків, поглядів, почуттів. Отже, музичний розвиток відбувається в процесі естетичного виховання, а творчість поєднана із суспільно-корисною діяльністю.

Музично-навчальна та художньо-освітня, просвітницька діяльність: взаємини між репродуктивним виконанням та творчих пошуком. Творчий почерк, імідж, репертуарна політика – все це складові елементи художньо-творчої і більш ширше – художньо-педагогічної функціональності творчості [4].

Мета статті – з'ясувати співвідношення педагогічних та творчих умов організації позакласної вокально-хорової діяльності на основі технологій проектного навчання.

Можливості для реалізації свого потенціалу, особистих планів, розуміння себе, доведення власних знань, досвіду в майбутньому житті надає метод проектів. Це система навчання, за якої учні здобувають знання в процесі планування і виконання практичних завдань – проектів. Про метод проектів у педагогічній літературі різних років ХХ століття згадується як про метод, що пробуджує природні здібності учнів різного віку. Плануючи певні дії, учитель, а у нашому випадку керівник творчого колективу, досягає взаємодії дитячої душі і розуму, сприяє формуванню вільної творчої особистості [8].

Технологія проектного навчання, що виникла у зв'язку з потребою в активізації освіти, у сучасній диригентсько-хоровій педагогіці дозволяє організувати доцільну навчально-професійну діяльність з урахуванням власних пізнавальних, професійних і соціальних інтересів тих, хто навчається. Зміст технології спрямовує кожного, в нашому випадку учасника творчого хорового колективу ліцею, до вирішення значущої для нього та суспільства проблеми, що спонукає до застосування додаткових різногалузевих знань, які залучаються для створення ідеального або матеріального проекту. Метою проектною технології виступає стимулювання активності та самостійності учасника творчого колективу, його здатності нетрадиційно підходити до вирішення теоретичних і практичних проблем вокально-хорової практики. Серед завдань можна виокремити:

- сприяння розвитку продуктивного творчого мислення;
  - знаходження ефективних шляхів зростання індивідуальності;
  - розширення загальної культури, світогляду;
  - усвідомлення та активне втілення набутих знань та умінь у різних галузях мистецтва, культури, науки;
  - сприяння розвитку культури спілкування [7, с. 198].
- Проблемами формування особистісних орієнтирів, потреб, інте-

ресів підлітків в дозвіллевий час засобами музичного мистецтва переймалися Ю. Алієв, А. Болгарський, Л. Коваль, Г. Шостакович, В. Бриліна, Б. Брилін, В. Дряпіна, І. Климук, А. Троїцький, Т. Фурсенко.

Піддаючи аналізу сучасного стану позашкільної роботи з підлітками в сфері музики Т. Фурсенко перераховує загальні тенденції, такі, як залучення підлітків в дозвіллеву сферу, руйнування традиційних форм, заміна комерційними центрами, широкий вибір розважальних закладів, які потрібно враховувати в сучасній соціально-культурній ситуації, будуючи позашкільну, позакласну діяльність за такими умовами:

- вибірковість форм повноцінної творчої життєдіяльності та розвитку індивідуальної обдарованості;
- урізноманітнення форм культурного дозвілля підлітків;
- позакласна робота як шлях самовдосконалення і реалізації життєвих ролей, як місце вибору справжніх цінностей життя і мистецтва, навіть переорієнтації або виправлення негативних орієнтирів [10].

Наукові дослідження визначають найбільш поширеною формою залучення підлітків до музичної культури саме музичні лекторії. У свій час цьому аспекту приділяли увагу відомі вчені, музиканти В. Шацька, Н. Гродзенська, Д. Кабалевський. Проблемою формування естетичних оцінок підлітками в процесі сприйняття музики переймалися Л. Коваль, О. Рудницька, в направленості сучасних напрямків музики працювали Б. Брилін, В. Дряпіка, М. Саркітов, Г. Шостакович, у напрямку музики масових жанрів – І. Климук, В. Березан.

Особливостями психічного розвитку підлітка, намаганнями до саморозвитку, самовдосконалення, самовиховання позначена така сфера діяльності, як практичне втілення власних намагань через участь в художньо-творчих, музично-виконавчих колективах.

Цій сфері музикування присвячені роботи І. Андрющенка, А. Болгарського, В. Дряпіки, С. Малькова, Т. Фурсенко та інших.

Коло наших інтересів окреслено вокально-хоровою діяльністю підлітків в умовах гуманітарно-технічного ліцею, а саме, в процесі створення творчих проєктів. З цієї позиції цікава робота В. Бриліної, яка досліджує проблему формування естетичного ідеалу в процесі вокальної роботи з підлітками на уроках музики і в позакласній роботі за трьома напрямками, а саме, світоглядному – на основі опанування змісту художніх творів, музикознавчому, що поєднує засвоєння змісту через формоутворюючий елемент, виконавчому –

де формується потреба підлітків в естетичній діяльності [10, с. 34].

У педагогічній науці останніх десятиріч різноманітні соціокультурні і педагогічні проекти зумовлені вивченням і врахуванням вимог соціального замовлення, особливостей соціокультурного середовища, устрою життя, інших факторів, що впливають на багато вимірність освітнього простору.

Проектування в педагогіці передбачає створення умов для більш оптимальної взаємодії учнів і педагогів як у навчальній, так і позанавчальній діяльності.

Проектування освіти як системи духовного становлення не обходить ускладнень і суперечностей – з одного боку стала функціональність освіти, з іншого – свобода і творчий розвиток особистості, тобто проектування через спеціально створені умови для реалізації людського потенціалу.

Ідея багатовимірності стає методологічною основою в проектуванні відкритих, гуманістичних педагогічних систем з їх високим рівнем свободи, культури, своєрідності та варіативності особистісно орієнтованого навчання.

На думку вчених, спроектувати багатовимірну педагогічну систему означає спроектувати культурно-освітній простір, якому притаманні:

- цілеспрямованість у набутті соціокультурного досвіду;
- перетворювальний характер соціуму і суб'єктів;
- внутрішня суперечливість із хаосу і порядку;
- кумулятивність як єдність соціокультурних і педагогічних систем;
- детермінованість культурно-освітнього простору через вплив численних факторів;
- динамічність;
- просторово-часова приналежність.

Педагогічне проектування повинно спрямовуватися на вироблення нового бачення світу. У моделюванні культурологічного освітнього процесу науковий світогляд поєднується з художнім баченням, якому притаманні нестандартність і системність як природний баланс між синергетичним хаосом і суспільним розвитком [6].

Організація позакласної роботи в межах музично-виховного процесу розглядається нами на основі практичної роботи в цьому напрямку Довгинцівського гуманітарно-технічного ліцею, традицій роботи, скерованих відомим вчителем-методистом Белоус І. М.

Можна з упевненістю зауважити, що системне ставлення досвідченого вчителя (переможця Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року-2002» у номінації «вчитель музики») до реалізації отриманих знань учнями у розв'язанні проблем у соціальних умовах, що постійно змінюються має свої позитивні досягнення. Так, протягом останніх років хор старшокласників визнаний кращим в області серед закладів освіти, на думку фахівців хоровий колектив Довгинцівського ліцею став прикрасою на святкових заходах в місті – «меровських» ялинках.

Уся різнобарвність позакласної роботи зумовлена застосуванням методу проектів.

Цікавим мистецьким проектом став для ліцеїстів «Моцарт і сучасність», основу якого склав музичний дивертисмент на теми 7 найвідоміших тем з опер, симфонії №40 та інших інструментальних творів В.-А. Моцарта, підготовленого керівником хору в режимі оркестрового запису «мінус». Виразальними засобами втілення проекту виявилися різноманітні підходи і пошуки самих учасників проекту. Так, поряд з хоровими епізодами існували вокальні цитати-соло, костюмована скульптурна пластика персонажів опер Моцарта примхливим образом поєднувалась із сучасними танцювальними рухами хористів. Головним досягненням проекту стало наближення творчості Моцарта, представника віденської класичної школи другої половини XVIII століття до сучасного розуміння молоддю і не тільки ліцеїстами, а широким загалом шкільної спільноти. Культ розуму, ідеал благородної простоти, елементи галантного стилю, витонченість, довершеність форми, притаманні багатогранній музиці Моцарта – все це уможливило втілення мистецького проекту «Моцарт і сучасність».

Ще один приклад застосування проектної технології. За ініціативою ліцеїстів в Довгинцівському гуманітарно-технічному ліцеї створено благодійний фонд «Надія». Кожен клас, навчальний підрозділ, творчий колектив обирає для себе шлях діяльності – чи то вихованці дитячого будинку «Пролісок», чи важко хворі малюки в дитячій лікарні району. Підсумок проектів благочинності традиційно представляється на благодійному Різдвяному балу, що відбувається на старий Новий рік, на Святого Василя.

Для учасників творчого колективу – хору ліцею – це виступ у Різдвяному вертепі із залученням п'ятикласників, які щойно вступили до ліцею та дітей із дитячого будинку. Пісні, театралізована

хода, виготовляння костюмів, оздоблення вертепу – кожен із учасників може реалізувати себе в обраному напрямку проекту. Головний підсумок благодійного проекту полягає в тому, що діти знайомляться з досвідом інших, реалізують себе на шляху добродійної діяльності, допомоги тим, хто поряд, хто потребує участі.

Поширений у наш час метод проектів має давню історію. Уперше в російському перекладі книжки «Метод проектів» У. Кілпатрика у 1925 році висвітлюю питання традиційних методів навчання, основу яких складає передача учням готових знань але в залежності від потреб розв'язання проблеми соціального середовища, що постійно видозмінюється, тобто використовуючи метод проектів.

До речі, сам У. Кілпатрик є послідовником ідей Дж. Дьюї, засновника ідей проблемного навчання, концепція якого абсолютизує роль самостійного навчання школярів через розв'язання проблем та недооцінює роль учителя [9].

Сучасні організатори позакласної діяльності з підлітками як навчально-виховного процесу вбачають головну специфіку за принципами:

- єдність поваги та вимогливості до особистості;
- комплексний підхід до організації навчально-виховного процесу;
- самоосвіта та самовиховання особистості;
- максимальне врахування індивідуальних інтересів та можливостей особистості;
- організація і постійна підтримка емоційно-творчої атмосфери в творчому колективі.

Інтеграція педагогічних та творчих складових відбувається на основі розвитку творчої діяльності підлітків, де саме розвиток виступає як динамічний процес, який зумовлюється закінченням визначення мети та методів педагогічної і художньої діяльності підлітків.

Займаючись навчально-виховним процесом в позакласній діяльності підлітків вирішуються основні завдання в творчих колективах:

- залучення широкого кола підлітків із різним рівнем здібностей;
- організація дозвілєвої діяльності із урахуванням розвитку художніх задатків, умінь і навичок;
- розвиток творчої діяльності в колективі із залученням до суспільно-корисної праці [5].

Сучасна наукова думка розглядає проектну технологію тим інтегрованим компонентом системи освіти, що здатний урахувати

раціональне співвідношення теоретичних знань та їх практичне застосування для вирішення конкретних проблем музичної, зокрема вокально-хорової педагогіки. Проектна технологія спрямовує учасників творчого колективу на самостійну дослідницьку творчу діяльність, активне мислення, знаходження та вирішення професійних, соціально значущих проблем. Проектна технологія створює реальні умови для розвитку та удосконалення комплексу загальнонавчальних умінь, зокрема інтелектуальних, інформаційних, прогностичних, самоорганізаційних, усвідомлене застосування яких дозволяє творчо підходити до вирішення навчальних проектів.

Література:

1. *Державна національна програма «Освіта» Україна XXI століття.* – Київ, 1994. – С. 17.
2. *Концепція національного виховання // Рідна школа.* – 1995. – №6. – С. 19-21.
3. *Костюк Г. С. Избранные психологические труды / Григорий Силович Костюк.* – М.: Педагогика, 1988. – 304 с.
4. *Мальков С. Формування художньо-творчих потреб в умовах технічного вузу / Сергій Мальков // Рідна школа.* – 1995. – №6. – С. 66-67.
5. *Нагірний Р. Співвідношення педагогічних і художніх завдань творчого розвитку підлітків-аматорів / Роман Нагірний // Рідна школа.* – 2005. – №11. – С. 19-20.
6. *Остапчук О. Проектування багатовимірною педагогічного процесу: пошуки нових резервів освіти / Олена Остапчук // Рідна школа.* – 2007. – №9. – С. 10-13.
7. *Смирнова Т. А. Вища диригентсько-хорова освіта в Україні: минуле та сучасність / Тетяна Анатоліївна Смирнова.* – Харків: Константа, 2008. – 256 с. – [Монографія].
8. *Степура А. Метод проектів – сучасна ефективна технологія навчання / А. Степура // Професійно-технічна освіта.* – 2002. – №3. – С. 43-44.
9. *Топузов О. Становлення проблемного навчання в педагогічній науці / Олег Топузов // Рідна школа.* – 2005. – №11. – С. 57-59.
10. *Фурсенко Т. Аналіз сучасного стану позашкільної роботи з підлітками у сфері музики / Тетяна Фурсенко // Рідна школа.* – 2007. – №7-8. – С. 32-

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У КЛАСІ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ ЗА ВИМОГАМИ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Овчаренко Н. А.

кандидат педагогічних наук, доцент

Становлення української національної школи передбачає реформування педагогічної системи освіти. В основі реформи лежить впровадження кредитно-модульної системи навчання у вищих закладах освіти, що спрямована на реалізацію положень Болонської декларації. Кредитно-модульна система дає можливість організувати навчання за індивідуальною варіативною частиною